

Enerverend broedseizoen 2003 op de Wadden

Sinds een jaar of tien worden jaarlijks en op systematische wijze de voor het Waddengebied karakteristieke broedvogels geteld. De laatste jaren zijn hierbij rond 175 mensen betrokken: enthousiaste vrijwilligers - al dan niet in werkgroepverband - en personeel van terreinbeherende instanties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de provinciale Landschappen. Ze trotseren de nukken van het weer om belangrijke gegevens te verzamelen. Tijd voor een eerste (maar allerminst volledig) overzicht van hoogte- en dieptepunten in seizoen 2003.

Wisselende trends

Eider en Scholekster stonden het afgelopen jaar in de belangstelling omdat ze te lijden zouden hebben onder de schelpdiervisserij. Bij het uitkomen van deze SOVON-Nieuws is de EVA-II studie, de evaluatie van de effecten van de schelpdiervisserij, hopelijk gepubliceerd. Er is officieel nog niets bekend, maar het lijkt een open deur dat de mechanische schelpdiervisserij ernstige milieuschade veroorzaakt. Het aantal broedende Eiders was, na enorme sterfte in de winter van 1999/2000, flink afgenomen. De afgelopen twee jaar nam het aantal weer wat toe, vooral in de oostelijke Waddenzee. Heel opmerkelijk is wel dat het aantal broedvogels op Vlieland dit jaar halveerde, nadat vorige winter de dan toe voor kokkelvisserij afgesloten gebieden ten zuiden van Vlieland werden leeggevestigd! Heel wat positiever nieuws is te melden over de Lepelaar. In 2003 werden er door de Werkgroep Lepelaar weliswaar minder broedparen vastgesteld (818 tegen 951 in 2002), maar er kwamen veel jongen groot. Vanaf 1963 (met 94 paren) vond, met ups en downs, constante toename plaats. Op alle eilanden (behalve Griend en de kale zandplaten) broeden nu Lepelaars. Op de vastelandskust blijft dat beperkt tot een kleine maar groeiende vestiging (dit jaar 11 paren) op de kwelders van het Balgzand. De populatiegroei zou deels samenhangen met de toename van kleine vis langs de West-Afrikaanse kusten. Exacte gegevens over de kromsnavels Blauwe Kiekendief en Velduil zijn nog

niet bekend. Van deze soorten nestelt het merendeel van de Nederlandse populatie (die slechts 70-80 resp. 20-25 paren groot is) in het Waddengebied. Het lijkt erop dat het aantal niet verder is afgenomen. Met Velduilen bij de Eemshaven (2 paren), Lauwersmeer en Friese kwelders leverde ook het vasteland een bijdrage. Helaas werden de jongen van een paar Blauwe Kiekendieven kort voor het uitvliegen opgegeten door een (verwilderde kat).

Problemen bij Kluten, meeuwen en sterns

De inventariseerders op de Friese en Groningse kwelders maken zich zorgen om de snel teruglopende aantallen Kluten en Kokmeeuwen. Op de Groninger kwelders broedden dit jaar minder dan 2000 paar Kokmeeuwen, tegen rond 10.000 tot vijf jaar geleden. De Kluut zat medio jaren negentig daar op 1200 paren; dit jaar op slechts 400. Hoewel de vos hierbij zeker meespeelt, staat het niet vast dat alleen Reintje verantwoordelijk is. Zo worden Kluten door vegetatiesuccessie (verruiging) veelal gedwongen dicht langs het water te broeden, met alle gevolgen van dien bij verhoogde waterstanden. Ook in gebieden zonder vossen (zoals op Texel) neemt het aantal Kluten trouwens af. En hoe zit het met het voedsel? Ook in vos-vrije kokmeeuwkolonies komen immers al jaren weinig jongen groot. Andere meeuwensoorten maken eveneens moeizame tijden door. Met de in het Deltagebied zo talrijke Zwartkopmeeuw wil het maar niet vloten op de

Wadden, al werd dit jaar wel het eerste succesvolle Groningse paar genoteerd, in polder Breebaart. Hoewel van plaats tot plaats sterk wisselend, neemt het broedsucces van Zilvermeeuw en Stormmeeuw de laatste jaren in het algemeen af. Op Schiermonnikoog kwam dit jaar geen jonge Stormmeeuw groot, en slechts enkele Zilvermeeuwen. Texel meldde eveneens matige broedresultaten. De mislukkingen zijn meestal te wijten aan (onderlinge) predatie, waarschijnlijk als gevolg van voedseltekort.

Buitendijks broedende (kolonie)vogels lopen bovendien altijd een risico tijdens hoge waterstanden. Zo spoelde een fors deel van de 550 paar Grote Sterns op de oostpunt van Schiermonnikoog weg. Op Griend (10.600 paren) boekte deze spectaculaire stern een 'normaal' broedsucces (ongeveer 1 vliegvlug jong per paar). De Dwergstern zit, na populatiegroei begin jaren negentig, in een dip, vooral door afname op Texel. Hoewel Vogelwerkgroep Texel veel werk maakt van de bescherming van de kolonies vindt toch volop verstoring plaats (honden, crossbrommers). Een ruimere bufferzone rond de kolonies zou soelaas kunnen bieden, hoewel ook het begroeid raken van de broedgebieden kan meespelen. Een deel van de Texelse paren is mogelijk uitgeweken naar de Vliehors, waar dit jaar 75 paren werden geteld. Evenals vorig jaar spoelden alle eieren en jongen weg tijdens storm, rond 20 juni. De nieuwe vestiging op de Noordvaarder (Terschelling) bleek niet bestendig. Doordat het strand hier lager

was geworden, kregen de meeste broedpogingen een vroegtijdig einde. Wel vestigden zich 4 paren op een nieuwe locatie aan de oostkant van de Boschplaat (Koffieboonplaat). Hier wordt zand afgezet van duinafslag aan de Noordzeekant, waardoor een ideale broedplaats voor kustbroedvogels ontstaat. In 2003 werden er c. 40 paar Noordse Sterns geteld. De Boschplaats huisvest tevens een visdievenkolonie van 500 paren. Ook enkele Strandplevieren (5 paren?) vinden er goede broedgelegenheden. Op een totaal van amper 30-40 paren in het hele Waddengebied tikt dat aan.

Ook andere soorten geteld
Natuurlijk krijgen niet alleen de karakteristieke Waddensoorten aandacht. Zo lijkt het erop dat in het Jaar van de Roerdomp het aantal broedende dompen op de eilanden iets was verminderd. Tot nu blijft de teller steken op 11 paar, tegen 17 vorig jaar. Misschien niet verwonderlijk, omdat de duinmoerassen eerst in de winter bevroren raakten en in het voorjaar nogal droog bleven. Ook in het Lauwersmeer was er een kleine terugval (van 13 naar c. 10). Hier waren 3 paar broedverdachte Grote Zilverreigers aanwezig. Het is in de uitgestrekte rietvelden echter geen sinecure 100% broedzekerheid te krijgen. De Kleine Zilverreiger is inmiddels een jaarlijkse broedvogel op de eilanden, met dit jaar zowel op Terschelling als Schiermonnikoog 2 paren. En overall overzomeraars, dus de aantallen zouden best nog kunnen groeien. Andere krenten in de pap waren Nachtzwaluw (ratelend in mei en juli op Vlieland), Geoorde Fuut (2 paren op Terschelling), Roodmus (op Vlieland en Ameland), Grauwe Fitis (het bekende broedgeval op Schiermonnikoog) en natuurlijk de Grauwe Kiekendieven van het Lauwersmeer en Slechtvalken van de Eemshaven.

Tenslotte is vermeldenswaard dat de opmars van Grauwe Gans en Havik op de Waddeneilanden onverminderd doorgaat. Op Texel broeden al enige honderden Grauwe Ganzen, op de andere eilanden enkele tientallen. Wat de Havik betreft zit Texel al enige jaren boven de 10 paar, terwijl Vlieland en Terschelling dit jaar 2 resp. 5 paren telden. De Waddeneilanden verliezen daarmee wel steeds meer van hun eigen karakter...

Lieuwe Dijkse

Snor vraagt extra BMP-aandacht!

Wat is een moeras zonder het geheimzinnige, tropisch aandoende geluid van zingende Snorren? De Snor is een van de 13 soorten van het Beschermingsplan Moerasvogels waarvan we willen weten hoe het ermee gesteld is. Van de Snor weten we misschien wel het minst, al lijkt het aantal sinds de jaren zeventig te zijn teruggelopen. Inmiddels worden beschermingsactiviteiten uitgevoerd die het de Snor naar de zin moeten maken. Meten is weten, en daar zit hem bij de Snor de kneep. Er wordt met het BMP heel wat gemeten in moerassen, maar de Snor is schaars vertegenwoordigd in de proefvlakken. Afgelopen jaar is uitgezocht hoe we de aantalsontwikkeling van deze soort beter in de vingers kunnen krijgen. In het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring van het Ministerie van LNV zijn extra middelen ter beschikking geteld om uitbreiding van het aantal BMP-proefvlakken in snorrenrijke moerassen mogelijk te maken. In 2003 is in Friesland bijvoorbeeld in samenwerking met de Fryske Feriening foar Fjildbiology een BMP-inventarisatiecursus uitgevoerd, met het doel meer actieve waarnemers te vinden voor het inventariseren in moeras.

En dat lijkt met de start van zeker 10 proefvlakken ook gelukt. Voor 2004 staat een dergelijke cursus voor Flevoland op stapel. Dankzij deze activiteiten is het SOVON-wensenlijstje ingekrompen, maar prominent staan nog twee kerngebieden op de lijst: de Wieden in NW-Overijssel en het Vechtplassengebied tussen Ankeveen en Breukelerveen. Uiteraard vallen ook moerasproefvlakken elders in de prijzen. Er kan worden gekozen voor een BMP-proefvlak waarin alle soorten worden geïnventariseerd of een vaste selectie van bijzondere soorten. Houdt ongeveer rekening met 10 veldbezoeken en een tijdsbesteding van 50 uur per seizoen. Heeft u belangstelling? Kies dan in overleg met de lokale beheerder zelf een proefvlak (met de nodige Snorren) of overleg daarover met de coördinator. We zijn benieuwd naar uw reactie. Wie wil er niet in het voorjaar de menselijke drukte ruilen voor die van moerasvogels? En waarschijnlijk vaart ook de Snor er wel bij.

Arend van Dijk
coördinator BMP

Matig broedseizoen arctische ganzen en zwanen

De ganzen- en zwanenfreaks moesten dit najaar iets meer geduld uitoefenen om hun favoriete soortgroep te zien. Vooral Rotganzen en Kleine Zwanen waren extreem laat. Rotganzen kwamen pas in de eerste helft van oktober aan, terwijl een deel van de Kleine Zwanen half november nog in het Oostzegebied verbleef. Dit najaar hebben medewerkers van de Engelse Wildfowl & Wetlands Trust overigens een aantal zwanen van een satellietzender voorzien, zodat de trek vanuit de broedgebieden in de Pechora Delta in NW-Rusland in detail te volgen is (zie www.wwt.org.uk/swan/ voor meer informatie). Inmiddels is van veel soorten ook een eerste indruk beschikbaar van de broedresultaten. Bij de Kleine Zwaan ligt dat om en nabij de 6% eerstejaars, bij Kleine Rietgans 12%,

Kolgans 15%, Brandgans 15% en Rotgans 15%. Voor vrijwel alle soorten betekent dit een slecht tot matig broedseizoen. In de komende weken zullen nog aanvullende gegevens worden verzameld om de steekproeven nog wat robuuster te maken. Van de waargenomen aantallen valt op dit moment (half november) nog weinig te zeggen omdat veel van de tellingen nog niet zijn verwerkt. Op www.sovon.nl (kijk onder watervogels/nieuwsbrieven) is maandelijks een nieuwsbrief te vinden met informatie voor de watervogeltellers, met daarin o.a. ook impressies van de recente tellingen.